

НАУКОВЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ:
АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ТЕОРІЇ
І ПРАКТИКИ

Колупаєва А. А., Таранченко О. М.	
Стратегічні орієнтири реформування освіти осіб з особливими потребами: вектори змін та трансформацій	127
Кокун О. М. Чинники та психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення особистості	
	134
Найдьоновна Л. А. Науково-методичне забезпечення медіаосвіти в Україні: підсумки всеукраїнського експерименту	
	140
Слюсаревський М. М. Освітні складові громадської думки: тенденції динаміки і стратегія формування	
	147
Татенко В. О. Суб'єктно-вчинковий підхід у соціально-психологічному дослідженні проблем соціалізації людини	
	155
Титаренко Т. М. Можливості підтримання психологічного здоров'я особистості в умовах тривалої травматизації	
	160
Панок В. Г. Впровадження здобутків прикладної психології у педагогічну практику	
	167
Розділ 3. ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА ЯК БАЗОВА ЛАНКА В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	
	175
Ляшенко О. І., Мальований Ю. І. На шляху до нової української школи: концептуальні засади і виклики	
	175
Топузов О. М. Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів	
	183
Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти	
	191
Савченко О. Я. Моделювання уроку в початковій школі в контексті компетентнісного підходу	
	198
Льченко В. Р. Роль інтеграції в реформуванні змісту загальної середньої освіти	
	206
Бурда М. І. Прикладна спрямованість змісту шкільної математичної освіти	
	211
Пометун О. І. Вимоги до конструювання компетентнісно орієнтованого підручника з історії	
	217
Голуб Н. Б. Роль і місце риторики у системі шкільної мовної освіти	
	224
Камишин В. В., Міленіна М. М. Кореляція індивідуального і соціального в розумінні феномену обдарованості	
	231
Коцур В. П. Інтернаціоналізація педагогічної освіти в інформаційних вимірах ХХІ століття	
	240
Розділ 4. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА І ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	
	246
Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта у контексті теорії людського капіталу	
	246
Радкевич В. О., Лузан П. Г., Кравець С. Г. Стандартизація професійної освіти в контексті євроінтеграційних процесів	
	259

the importance of prediction of continuing professional education development, strengthening of forecast scientific research function.

Keywords: *state educational policy, professional education, the theory of human capital, upgrading, forecast.*

УДК377/378 — 006 (477 : 4)

**Радкевич В. О.,
Лузан П. Г., Кравець С. Г.,**
Інститут професійно-технічної
освіти НАПН України

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У статті актуалізовано необхідність забезпечення якості професійної освіти з урахуванням сучасних вимог ринку праці. Охарактеризовано нормативно-правове забезпечення, що регламентує розроблення професійних і освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу. Проаналізовано зміст понять: «компетентнісний підхід», «кваліфікація», «професійний стандарт», «державний стандарт професійно-технічної освіти» тощо. Обґрунтовано основні вектори стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу у площині їх узгодження із професійними стандартами та національною системою кваліфікацій. Розкрито значущість методичних підходів до стандартизації професійної освіти, запропонованих науковцями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Ключові слова: *професійна освіта, компетентнісний підхід, стандартизація, кваліфікація, професійні стандарти, освітні стандарти.*

Вступ. Модернізація національної системи професійної освіти зумовлена інноваційним соціально-економічним поступом суспільства, сучасними цивілізаційними викликами, що знайшло відображення в ряді вітчизняних і зарубіжних документів, зокрема: Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020» [13], Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р. [11], Стратегії розумного, стійкого і всеосяжного зростання «Європа — 2020» [2], Брюгському Комюніке про зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти та навчання на 2011–2020 рр. [17] та ін. У них зазначається, що в наступному десятилітті буде значно еволюціонувати ринок праці, а отже, актуалізується потреба в робітниках з високим рівнем кваліфікації, професійної компетентності. У цьому контексті актуалізується значущість підвищення якості професійної освіти, її орієнтація на формування в майбутніх фахівців високого рівня професіоналізму, готовності до діяльності, що характеризується інтелектуальним і творчим змістом, поєднанням розумових і практичних дій.

Це сприятиме підготовці нової генерації кваліфікованих фахівців ХХІ століття, котрі володітимуть декількома кваліфікаціями; будуть здатними ефективно здійснювати комунікацію; прагнути безперервно навчатися («life long learning»), що уможливить підвищення їхньої конкурентоздатності, гнучкості, мобільності та адаптації на ринку праці; сприятиме творчому професійному розвитку.

Про забезпечення якісної, конкурентоспроможної професійної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки йдеться в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. Зокрема в ній наголошується, що для

здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в професійній освіті необхідно забезпечити, насамперед, розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широких кваліфікацій; оновлення та запровадження оптимального переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників (скорочення їх кількості на основі інтеграції); розвантаження навчальних планів і програм за рахунок диференціації та інтеграції їх змісту тощо [12]. У Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р. зазначено, що для розвитку людського капіталу необхідними є: реформа системи освіти: трансформація змісту освіти на основі компетентнісного підходу, модернізація професійно-технічної освіти, створення сприятливих умов для підготовки на належному рівні конкурентоспроможних робітничих кадрів, здатних задовольнити вимоги сучасного ринку праці [11].

У такому разі важливим теоретичним підґрунтям оновлення змісту професійної освіти є компетентнісний підхід як метод моделювання результатів професійної освіти і навчання та їх представлення у вигляді норм якості підготовки кваліфікованих фахівців [16, с. 5].

Особливістю компетентнісного підходу у професійній освіті і навчанні є створення моделі професійної підготовки, інструментами реалізації якої є професійні та освітні стандарти, що базуються на трудових функціях та результатах навчання – професійних і ключових компетентностях [4, с. 87]. Професійні й освітні стандарти забезпечують ефективні зміни у змісті освіти, організації процесу навчання; оцінюванні його результатів; інституційному устрої й управлінні системами кваліфікацій та професійного розвитку [18].

Суспільне значення процесів стандартизації професійної освіти впродовж останніх років є предметом дискусій у колах урядовців, науковців, практиків, а також експертів міжнародних організацій. Розуміння усіх заінтересованих сторін в необхідності здійснення модернізації професійної освіти зумовлює розроблення сучасної методології створення професійних і освітніх стандартів.

Філософським аспектам стандартизації освіти, зокрема професійної, присвячені праці В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, В. Курила, В. Огнев'юка та ін. Предметом наукових пошуків вітчизняних дослідників – С. Гончаренка, С. Кравець, В. Лугового, П. Лузана, С. Мельника, Н. Ничкало, В. Петренка, Л. Пуховської, В. Радкевич, В. Ягупова та ін. – є компетентнісна парадигма стандартизації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців.

Зміст поняття «стандартизація освіти» розглядається В. Петренком як «... процедура розроблення та затвердження стандартів освіти (освітніх стандартів), які є складовою системи освіти – сукупності взаємодіючих документів, що встановлюють певні норми та положення щодо реалізації освітнього процесу». Автор наголошує, що в процесі стандартизації освіти визначаються: зміст освіти, зміст навчання, нормативний термін навчання, засоби діагностики якості освіти [1, с. 871]. Водночас, в означеній процедурі стандартизації освіти не йдеться про компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців.

Суттєвою особливістю забезпечення якості стандартизації освіти є досягнення відповідності між рівнем кваліфікації випускників закладів професійної освіти та вимогами ринку праці. Поняття «кваліфікація» визначено в Національній рамці кваліфікацій як «офіційний результат оцінювання і визнання, який видається, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами» [8]. Таким чином, зміст кваліфікацій встановлюють професійні стандарти, які в межах професійної діяльності визначають: трудові функції і кваліфікації відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій, умови праці, професійно важливі якості, вимоги до професійної освіти і навчання, можливі місця роботи [15, с. 8]. Концепція

розроблення професійного стандарту ґрунтується на функціонально-компетентнісному підході, в основі якого — функціональний аналіз професійної діяльності.

Професійні стандарти є основним джерелом інформації для розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти (ДСПТО), які застосовуються з метою: забезпечення в різних галузях економіки усіх регіонів еквівалентності професійної освіти і визнання кваліфікацій; формування єдиного освітнього простору в Україні; усунення відмінностей у змісті підготовки конкурентоздатних на ринку праці кваліфікованих фахівців та в термінології, що використовується у професійній освіті; створення нормативної бази для безперервного професійного навчання упродовж життя; формування активної життєвої позиції особистості, здатної орієнтуватися в сучасних соціально-економічних змінах [1, с. 176].

Мета статті — обґрунтувати основні вектори стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу в площині їх узгодження із професійними стандартами та національною системою кваліфікацій.

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов стандартизація професійної освіти регламентується положеннями Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [8] й, відповідно, завданнями Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 рр. [9] та ін.

Реалізація положень, зазначених у цих документах, з одного боку, свідчить про активні дії Уряду щодо наближення змісту кваліфікацій вимогам ринку праці та змісту професійної освіти — потребам суб'єктів навчання, а з іншого, — ці процеси гальмуються й ускладнюються діючими інституційними інструментами державного управління системою професійної освіти, що ґрунтується на положеннях Закону України «Про професійно-технічну освіту» (1998), Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти» (2002); застарілому змісті окремих кваліфікаційних характеристик із професій, відповідно до яких розробляються освітньо-кваліфікаційні характеристики сучасного випускника професійно-технічного навчального закладу.

Нові методичні підходи до стандартизації змісту професійної освіти були запропоновані в 2012 р. науковцями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України та працівниками Інституту модернізації змісту освіти МОН України. Зокрема в методичних рекомендаціях щодо розроблення ДСПТО з конкретних професій на основі компетентнісного підходу (наказ МОН України від 26. 04. 2012 р. № 522) [7] представлено методикою, що ґрунтується на принципах системності, гнучкості, прозорості, безперервності, індивідуалізації, орієнтації на кінцевий результат, визначений в термінах компетентності як здатності до виконання певної трудової діяльності.

Однак невідповідність положень означеної методики базовим вимогам уповноважених міністерств, регламентованих інституційною системою зумовила створення нової методики розроблення ДСПТО з конкретних робітничих професій (наказ МОН України від 15. 05. 2013 р. № 511). У її змісті недостатньо конкретизовано процедуру розроблення ДСПТО із застосуванням усіх можливостей компетентнісного підходу [6].

У площині таких суперечностей впродовж останніх років і досі продовжуються пошуки інноваційних методичних підходів до стандартизації професійної освіти в Україні. Науковий супровід цього процесу здійснюється науковцями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з метою наближення стандартизації національної професійної освіти до визнаних європейських підходів щодо створення професійних стандартів і кваліфікацій.

У цьому контексті цінним є досвід розроблення професійних стандартіву країнах з високорозвинутою економікою, узагальнений Л. Пуховською, А. Ворначевим,

С. Мельником, Ю. Кравцем, зокрема: професійні стандарти розробляються спеціально створеними урядовими органами або галузевими структурами (радами, комітетами), які мають чітко окреслені повноваження; процес організації, створення, коригування й фінансування професійних стандартів регулюється чинними нормативно-правовими документами; структура професійного стандарту будується на модульно-компетентнісному підході з орієнтацією на результат у конкретному виді професійної діяльності; основним методом формування змісту професійного стандарту є функціональний аналіз професійних та особистісних компетенцій, затребуваних на ринку праці, розподілених за кваліфікаційними рівнями і модулями (одинацями); організаційні чинники дають змогу здійснювати безперервне оновлення професійного стандарту й оцінювати розширення компетенцій працівника, освоєних як у процесі навчання, так і набуття трудового досвіду; основною функцією професійних стандартів є наближення сфери праці й сфери підготовки кадрів через встановлення нормативних вимог до знань, умінь, особистісних якостей; професійні стандарти є однією з найважливіших складових національних систем кваліфікацій і передумовою формування Національної рамки кваліфікацій, адаптованої до європейської [14, с. 132–133].

Грунтуючись на провідних ідеях розвитку європейських систем професійної освіти і навчання, важливо окреслити основні вектори стандартизації національної професійної освіти.

Першим вектором стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу є виконання завдань Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів» (від 31. 05. 2017 р. № 373), у якій передбачено для Міністерства соціальної політики України розробити та до 1 липня 2017 р. затвердити методiku розроблення професійних стандартів [10].

Наявність методики розроблення професійних стандартів слугуватиме: по-перше, вагомою підставою і рушієм швидкої заміни кваліфікаційних характеристик професійними стандартами як багатофункціональним документом, що визначає перелік професійних якостей особистості, професійних і ключових компетенцій; по-друге, інформування Міністерством соціальної політики про введення в дію професійних стандартів стане основою для розроблення освітніх стандартів, що ґрунтуються на компетентнісному підході; по-третє, професійні стандарти будуть каталізаторами багатовимірних змін – нормативно-правового поля щодо структури та функцій освітніх стандартів; організації навчально-виробничого процесу в професійних навчальних закладах різних типів та форм власності; змісту освіти; методичного забезпечення процесів навчання; систем оцінювання результатів навчання; можливостей вибору траєкторії навчання, професійного розвитку упродовж життя тощо; по-четверте, з метою проведення єдиної державної політики, з точки зору інституціоналізації національної системи кваліфікацій, професійні стандарти уможливають ефективну взаємодію сфери праці та сфери освіти; по-п'яте, розроблення і затвердження професійних стандартів приведе до поступового переходу від розрядної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців до підготовки за рівнями Національної рамки кваліфікацій.

Другим вектором стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу є виконання завдань Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 рр.: розроблення освітніх стандартів і програм на основі компетентнісного підходу/ результатах навчання [9].

З урахуванням світових тенденцій щодо впровадження системи кваліфікацій, та усвідомлюючи в цьому контексті видозміну змісту освіти, в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України в межах виконання теми науково-дослідної роботи «Проектування змісту професійно-технічної освіти на основі компетентнісного підходу», розроблено

проекти ДСПТО з професій «Монтажник будівельний» (<http://lib.iitta.gov.ua/704653/>), «Опоряджувальник будівельний» (<http://lib.iitta.gov.ua/704654/>), «Деревообробник будівельний» (<http://lib.iitta.gov.ua/704652/>). Важливими особливостями та перевагами проектів цих стандартів є: чітке структурування їх за укрупненими кваліфікаціями; відповідність дескрипторам Національної рамки кваліфікацій; скорочення терміну навчання шляхом інтеграції теоретичного та практичного навчання, у тому числі на виробництві; досягнення результатів навчання через набуття професійних та ключових компетентностей; можливість вибору різних траєкторій професійної підготовки; наближення професійної підготовки до міжнародних систем підготовки кваліфікованих фахівців.

Відсутність зв'язків між професійними стандартами і новими проектами стандартів професійної освіти, розроблених на основі компетентнісного підходу, призводить до втрати їх інноваційності. Необхідним є співвіднесення їх із трудовими функціями, визначеними в професійних стандартах. Це дасть змогу в перспективі адаптувати зміст трудових функцій до змісту професійної підготовки, відображеного термінами компетентностей. У зв'язку з цим актуалізується потреба в прискоренні процесу введення в дію відповідного нормативно-правового забезпечення, що уможливить запровадження проектів запропонованих освітніх стандартів у педагогічну практику.

У контексті визначення векторів стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу слід врахувати випереджувальний характер динамічних соціально-економічних та техніко-технологічних змін до розроблення стандартів професійної освіти молодших спеціалістів, що веде за собою інтегрування кваліфікаційних рівнів і, відповідно, інтеграцію знань, умінь та навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Саме тому в березні 2017 р. в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України створено лабораторію науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах, діяльність якої спрямована на: створення концепції стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів у коледжах і технікумах; розроблення та апробацію методики стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів; створення та впровадження методичних рекомендацій для педагогічних працівників технікумів і коледжів щодо професійної підготовки молодших спеціалістів аграрної, будівельної та машинобудівної галузей на компетентнісній основі. Передбачається, що в основі концепції стандартизації професійної освіти молодших спеціалістів буде акцентована увага на: консолідації первинної професійної освіти з подальшим оволодінням кваліфікаціями вищих рівнів НРК; стандартизації змісту й умов, що дадуть можливість поступово розвивати особистісний потенціал, здібності, навички і мотивації суб'єктів навчання, самостійно обираючи для цього гнучкі модуляризовані програми. У розвитку національної системи кваліфікацій стандартизація професійної освіти молодших спеціалістів має включати не тільки знання, уміння, навички, світогляд та громадянські й професійні якості майбутнього фахівця, а й передбачати навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури; особливостей переходу національної економіки на шостий технологічний уклад, для якого характерне поширення інноваційно активних (високотехнологічних) підприємств зі специфікою виробничих процесів.

Таким чином, очікувані результати від реалізації першого вектора стандартизації професійної освіти на основі компетентнісного підходу (розроблення професійних стандартів) мають істотно вплинути на вдосконалення системи управління розвитком людських ресурсів і підвищити якість праці, за умов виконання завдань другого освітнього вектора. Йдеться про розроблення і впровадження освітніх стандартів, що базуються на компетентностях. Відповідальність за зміст освітніх програм, добір форм і методів

формування компетентностей у майбутніх кваліфікованих фахівців покладається на педагогів закладів професійної освіти.

У цьому контексті окреслюється ще один вектор стандартизації, заявлений у змісті завдань Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 рр., — навчання розробників стандартів і програм професійної освіти, підвищення їхньої готовності до реалізації законодавчих інновацій у системі професійної освіти [9].

Активне залучення педагогів професійного навчання до вирішення низки актуальних проблем з модернізації змісту професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців, розроблення інтегрованих моделей професійної підготовки у закладах професійної освіти різного типу, проектування розвитку професійної освіти на регіональному, загальнодержавному та міжнародному рівнях поступово веде до модифікації педагогічної діяльності у напрямі поліфункціональності. Водночас, поділяємо погляди В. Кременя щодо консервативності освіти: «у цьому її плюси й мінуси. Плюс у тому, що вона чинить спротив непродуманому реформуванню, а мінус — що й доцільні зміни здійснити важко. Потрібні скоординовані зусилля й послідовні дії всього суспільства протягом тривалого часу» [5].

Нові підходи до стандартизації професійної освіти (компетентнісний, інтегративний, культурологічний та ін.) поступово модифікують традиційно-ідеальні способи професійної підготовки на розширення функцій педагога у професійному полі, видозмінюючи ознаки його особистісної і професійної культури, скеровуючи на формування тих компетентностей, котрі проявляються в усвідомленій проектній діяльності обґрунтованим вибором оптимальних рішень серед їх багатоваріантності.

За цих умов участь педагогів у реалізації стандартизації професійної освіти ґрунтується на забезпеченні міжгалузевої комунікації (інтегрування професій, здійснення «метапереносів» із різних галузей знань й удосконалення процесів у конкретній галузі), а також управлінні освітніми проектами (брати на себе відповідальність не тільки за якість виконання своїх функцій, а й за організацію і результати стандартизації змісту) тощо [3].

Основна ідея розв'язання проблеми забезпечення методичних основ стандартизації професійної освіти полягає в реалізації компетентнісно-орієнтованої підготовки кваліфікованих фахівців у закладах професійної освіти як цілісної динамічної системи, що ґрунтується на методологічному, теоретичному та технологічному концептах.

Методологічний концепт базується на основних категоріях і законах філософії, положеннях і принципах діалектики, а також основних методологічних підходах щодо забезпечення стандартизації професійної освіти кваліфікованих фахівців. До таких належать: системний, культурологічний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, інтегративний, діяльнісний, інформаційний та технологічний підходи.

Теоретичний концепт охоплює: загальнонаукові положення системного підходу; психологічні теорії діяльності; теорії особистості, мотивації діяльності; закономірності і механізми формування умінь і навичок; педагогічні принципи науковості, систематичності й послідовності, модульності, гнучкості й варіативності, міждисциплінарності навчання, технологічного поєднання змісту, методів, засобів і форм навчання, цілісності та єдності педагогічного процесу, діяльнісної спрямованості професійної освіти.

Технологічний концепт передбачає: створення методичної системи компетентнісного професійного навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, формування готовності педагогічних працівників до розроблення та вдосконалення освітніх стандартів, навчальних планів і програм, проектування педагогічних технологій, здійснення моніторингу результатів навчальних досягнень.

Висновки. На основі викладеного узагальнюємо, що означені підходи до стандартизації професійної освіти сприяють формуванню такої системи знань, умінь, навичок, на основі якої соціокультурний світогляд особистості набуває нового, якісного рівня і дає їй змогу

швидко змінювати себе, адаптовуючись до нових вимог професійної діяльності в умовах висотехнологічного виробництва. Перехід до моделі професійного становлення та розвитку фахівця, що ґрунтується на компетентнісному підході, забезпечує динамічність професійності, на відміну від раз і назавжди набутої кваліфікації, підготовку кваліфікованих фахівців, які володіють, так званим «портфелем компетенцій», професійно важливими якостями, високим рівнем мобільності на національному та глобальному ринках праці.

У процесах реалізації сучасних стратегій стандартизації професійної освіти генераторами змін виступають педагогі професійного навчання. Їхня діяльність спрямовується на випереджувальне оновлення змісту професійної освіти, що уможлиблює розвиток потенціалу та життєвих планів усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Саме тому дієвість означених векторів розроблення інструментів досягнення відповідності змісту професійної освіти вимогам ринку праці забезпечується активною участю педагогічних кадрів у процесах генерування ідей і практичного їх використання в удосконаленні професійної підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців і розв'язанні нагальних проблем у галузі професійної освіти.

У кінцевому підсумку варто наголосити на теоретичному і практичному значенні доробку науковців Інституту професійно-технічної освіти НАПН України у вирішенні завдань стандартизації національної професійної освіти. Він є основою для подальшої конструктивної реорієнтації змісту професійної освіти на компетентнісний підхід у контексті підтримки реформ системи кваліфікацій в Україні з урахуванням європейської освітньої політики. Потенціал і можливості, функціональна готовність наукової спільноти є усвідомленими й відкритими для соціального діалогу з усіма зацікавленими учасниками процесів розвитку системи кваліфікацій для вибору чітких векторів розроблення та впровадження професійних і освітніх стандартів у вирішенні стратегічних соціально-економічних завдань держави.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В.Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
2. Європа 2020: стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ec.europa.eu/evrope2020/index-en.htm>. — Назва з екрана.
3. Кравець С.Г. Проектна культура педагогів у реалізації сучасних стратегій стандартизації професійної освіти / С.Г. Кравець // матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конференції, присвяченої 25-річчю НАПН України [«Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, проблеми, перспективи»], (м. Київ-Ірпінь, 27 квітня 2017 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич, Л. М. Петренко; Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України; Ірпінський державний коледж економіки та права. — Павлоград: ІМА-прес, 2017. — С. 54–57.
4. Кравець С.Г. Технологія розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти / С.Г. Кравець // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 березня 2015 р.). Т. 1. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. — К. : ПІТО НАПН України, 2013. — С. 87–90.
5. Кремень В.Г. Освіта, особистість і соціальний поступ / В.Г. Кремень // Доповідь на VI Українсько-польському форумі «Освіта для сучасності» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/777/>. (дата звернення: 16.06.17). — Назва з екрана.
6. Про затвердження методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій. Наказ Міністерства освіти і науки України № 511 від 15 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0832-13> (дата звернення: 16.06.17). — Назва з екрана.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій на основі компетентнісного підходу. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 522 від 26 квітня 2012 р. [Електронний

- ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozroblenn-doc99436.html>. (дата звернення: 16.06.17). — Назва з екрана.
8. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341 // Законодавство / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: 16.06.17). — Назва з екрана.
 9. Про затвердження плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016 – 2020 рр. [Електронний ресурс] : Розпорядження Каб. Міністрів України від 14 груд. 2016 № 1077 р // Нормативно-правова база / Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249663048> (дата звернення: 17.06.17). — Назва з екрана.
 10. Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 31 травн. 2017 р. № 373 // Законодавство / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF> (дата звернення: 17.06.17). — Назва з екрана.
 11. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [Електронний ресурс] : Розпорядження Каб. Міністрів України від 03 квіт. 2017 р. № 275 // Законодавство / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> (дата звернення: 17.06.17). — Назва з екрана.
 12. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25 черв. 2013 р. № 344/2013 // Законодавство / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 17.06.17). — Назва з екрана.
 13. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 // Законодавство / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 26.12.16). — Назва з екрана.
 14. Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою / Л.П. Пуховська, А.О. Ворначев, С.В. Мельник, Ю.І. Кравець; за наук. ред. Л.П. Пуховської. — К.: «НВП Поліграфсервіс», 2014. — 176 с.
 15. Радкевич В.О. / Теоретичні та методичні засади розвитку професійної освіти і навчання: результати, проблеми, перспективи / В.О. Радкевич // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць: Вип. 11 / Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. — К.: Міленіум, 2016. — С. 5–23.
 16. Радкевич В.О. Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання / В.О. Радкевич // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2012 р.). — Т. 1 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. — К.: ІІТО НАПН України, 2012. — С. 5–12.
 17. The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011–2020 (7 December 2010) [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_en.pdf — Назва з екрана.
 18. Wesselink R., Biemans H., Gulikers, J., Mulder, M. (2017) Models and Principles for Designing Competence-based Curricula, Teaching, Learning and Assessment. In M. Mulder (Ed.), *Competence-based Vocational and Professional Education. Bridging the Worlds of Work and Education* (pp. 533–554). Bern: Springer International Publishing.

Radkevych V., Luzan P., Kravets S. Standardization of vocational education in the context of european integration

Abstract. The article actualizes the need to ensure the quality of vocational education, taking into account the current requirements of the labour market. The legal and regulatory framework regulating the development of professional and educational standards on the basis of a competent

approach is described. The content of following concepts is analysed: «competency approach», «qualification», «professional standard», «state standard of vocational education», etc. Basic vectors of competence-based vocational education standardization in the area of their coordination with professional standards and the national system of qualifications are substantiated. The article reveals the importance of methodological approaches to VET standardization offered by the researchers of the Institute of vocational education and training of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Keywords: *vocational education, competence approach, standardization, qualification, professional standards, educational standards.*

УДК 374.7.091(477)

Лук'янова Л. Б.,

Аніщенко О. В.,

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Анотація. *У статті обґрунтовано актуальність освіти дорослих як невід'ємної складової освіти впродовж життя, розвиток якої пов'язаний з соціальними, психологічними, педагогічними, науково-технічними, економічними та іншими факторами, техніко-технологічними зрушеннями у світовій економіці. Проаналізовано окремі здобутки у розвитку освіти дорослих в Україні. Особливу увагу приділено аналізу розвитку неформальної освіти, діяльності центрів/осередків освіти для різних категорій дорослих. Окреслено пріоритетні напрями розвитку педагогічної науки і практики у контексті освіти впродовж життя.*

Ключові слова: *освіта впродовж життя, освіта дорослих, формальна освіта, неформальна освіта, центр освіти дорослих, співпраця.*

Вступ. Соціально-економічні зміни, що відбулися в суспільстві наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст., у поєднанні з технологічними та соціокультурними трансформаціями як на глобальному, так і на локальному рівнях, стали провідними детермінантами, які суттєво вплинули на визначення ролі освіти дорослих у сучасному українському соціумі та окреслюють вектор її подальшого розвитку. Необхідність своєчасної і масової професійної перепідготовки дорослих, у тому числі фахівців широкого спектру спеціалізацій, для забезпечення соціально-економічних реформ, а також формування громадянського суспільства в Україні актуалізують розвиток гнучкої системи неперервної освіти дорослих, що реагує на сучасні виклики усього суспільства і запити конкретних верств населення.

На початку ХХІ ст. освіта дорослих набуває важливого значення у контексті забезпечення сталого й збалансованого розвитку суспільства. Упродовж останніх десятиліть освіта дорослих як складова навчання впродовж життя стає визначальною метою політики у сфері освіти розвинених країн як на національному, так і міжнародному рівнях. Освіта дорослих розглядається і як соціальний індикатор людиновимірності політики держави, і як один із шляхів досягнення соціально-економічного добробуту, і як інструмент для просування ідей інформаційного суспільства й суспільства, заснованого на знаннях.

Для нашого наукового пошуку важливе значення мають результати досліджень щодо філософських основ розвитку освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Кремень, В. Молодиченко, О. Новіков, Т. Троїцька та ін.); неперервної освіти і